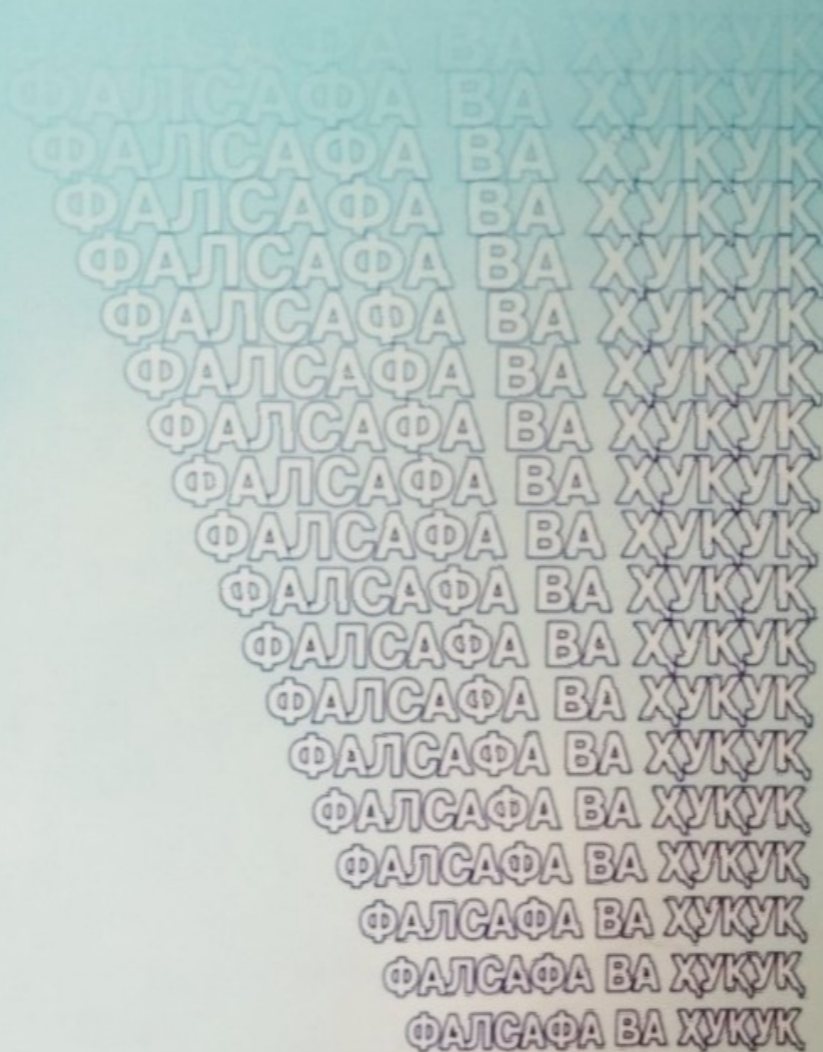

ФАЛСАФА ВА ХУКУК

ИЖТИМОИЙ - СИЁСИЙ, МАЪНАВИЙ - МАЪРИФИЙ,
ФАЛСАФИЙ - ХУКУҚИЙ ЖУРНАЛ

3
2022

FALSAFA va HUQUQ
ФИЛОСОФИЯ и ПРАВО
PHILOSOPHY and LAW

ФАЛСАФА ва ҲУҚУҚ

Ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий, фалсафий-ҳуқуқий журнал
2022/3 (№23)

Биз Ўзбекистонда олиб борилаётган давлат сиёсатининг марказида инсон ва унинг манфаатларини таъминлашни устувор вазифа этиб белгиладик. Бу сиёсат бир йил билан чекланиб қолмаслиги, доимо бардавом бўлиши барчамизга аён...Шу юртда яшаётган ҳар бир инсоннинг тинч ва бахтли ҳаёт кечирishi, унинг соғлиги жойида бўлиши, яхши таълим олиши, оиласини тебратиши учун қандай шароит керак бўлса, ҳаммасини яратиб беришга ҳаракат қиляпмиз ва бу йўлдан асло тўхтамаймиз.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев

Таҳрир хайъати:

М.Н.Абдуллаева -
ф.ф.д., профессор
Б.Т.Тўйчиев –
ф.ф.д., профессор
Ж.С.Раматов –
ф.ф.д., профессор
Г.Т.Махмудова -
ф.ф.д., профессор
В.Р. Топилдиев -
ю.ф.д., профессор
Қ.Н.Назаров -
ф.ф.д., профессор
Р.Ж. Рўзиев -
ю.ф.д., профессор
Ҳ.М.Абилов –
ф.ф.д., профессор
А.Ҳ.Ўтамуродов -
ф.ф.н., профессор
Ҳ.Ғ.Тилавов -
ф.ф.д., DSc

Бош муҳаррир:
А.Г.Муминов –
с.ф.д., профессор

Бош муҳаррир
ўринбосари:
Х.В.Соқиев
фалсафа доктори, PhD

Му а с с и с: Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий
Университети

Таҳририят манзили: 100095 Тошкент шаҳар,
Университет кўчи, 4.
www.phljournal.nuu.uz
E-mail: falsafavahuquq-jurnal@nuu.uz

ISSN 2181-7294

Босишга 26.12.2022 да берилди
Бичими 60x84 Offset қоғози.
"ZUXRA BARAKA BIZNES" МСНП босмахонасида босилди.
"Times New Roman" гарнитураси. Ҳажми 25.5 б.т.
Нашриёт ҳисоб табағи 25.5 б.т.
Адади 60 нусха. Буюртма № 31

Журнални нашрга тайёрловчилар
Қ.Назаров, А.Муминов, Х.Соқиев

	<i>асослари</i>	
Эшбеков Б.	<i>Фалсафий тафраккур ривожда оммавий ахборот воситаларининг ўзига хос хусусиятлари</i>	125
Shukurov A.Sh.	<i>Artur Krokerning jamiyat hayoti virtualashviga oid texnosentrik modelning ijtimoiy-ontologik tahlili</i>	129
Курбанов Э.Э.	<i>Давлат институти ва демократия ўртасидаги ўзаро алоқаликнинг замонавий институционал асослари</i>	132
Зантов Э.Х.	<i>Ошанинг ижтимоий параметрлари</i>	138
Тешаев Д.М.		
Маматов М.	<i>Маънавиятнинг ижтимоий омилларини оптималлаштириши – давр талаби</i>	141
Қдырбаев Қ.	<i>Янги Ўзбекистонда инсон қадрини улуғлаш гоёсининг фалсафий-ҳуқуқий асослари</i>	144
Ҳакимова М.А.	<i>Янгиланаётган Ўзбекистон ва ёшлар маънавиятини такомиллаштириши масалалари</i>	147
Мамадаминова Б.А.	<i>Хоразмда хўжалик қурилиши ва аграр соҳадаги ўзгаришлар (1920-1924) й.</i>	151
Мамадаминова Б.		
Раҳмонбердиева Н.	<i>Массовая культура и информационно-психологическая безопасность в современном процессе</i>	154
Куйлиев Т.		
Химматов И.И.	<i>Жиноят ҳақидаги ериза ва хабарларни ҳал этиш тартибида инсон ҳуқуқларини ҳимоя хусусиятлари</i>	158
Аллаярова З.Б.	<i>Янги Ўзбекистонда ёшлар маънавиятини шакллантиришида Алшиер Навоий асарларининг роли.</i>	161
Абсобилов С.	<i>Raqamli jamiyat tushunchasi va uning o'ziga xos xususiyatlari</i>	165
Magdonova F.	<i>Abdurahmon Jomiyning ijtimoiy-falsafiy qarashlari</i>	169
Нишоновна Н.Р.	<i>Аёлнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеи</i>	173
Алимухамедова Н.Я.	<i>Миллат мураккаб ижтимоий тизим сифатида</i>	176
Жўраева Ш	<i>Марказий Осиё Европа Иттифоқи экосиёсатининг таркибий қисми сифатида</i>	181
Исламходжаева М.А.	<i>Меры профилактики и предупреждения преступности против молодежи</i>	185
Ходжаев С.Дж.	<i>Кексалар ижтимоий гуруҳи социогеронтология объекти сифатида</i>	188
Ахмедов Ж.И.	<i>Ижрò ҳокимияти легитимлигини таъминлашнинг сиёсий технологиялари</i>	192
Ҳасанов Ш. Ш.	<i>Особенности современного состояния конфликтологии</i>	197
Соқиев Х.В.	<i>Шахс идентиклигини ўрганишнинг замонавий тенденциялари</i>	201

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОН ҚАДРИНИ УЛУГЛАШ ҒОЯСИНИНГ ФАЛСАФИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Қадырбаев Қ.

ТИҚХММИ МТУ ташғич докторанти

Барчамизга аёнки, қону давлатнинг ажралмас бўғини, унинг тартиб қоидаларининг асоси ҳисобланади. Шу сабабдан ҳам давлатдаги ҳар қандай барқарорликнинг мустаҳкамланиши, аввало ушбу давлатда қонуни устуворлигининг таъминланиши ва адолатли қонуннинг ишлаб чиқилиши билан боғлиқ.

Қонуни устуворлиги ва адолатли қонуннинг яратилиши деғанда шу жамиятда, давлатда яшаётган инсонларнинг манфаатларининг ҳимоя қилиниши, инсон қадрининг улуғланиши тушунилади. Зеро, бундай давлат ҳуқуқий давлатнинг намунасидир.

Демак ҳуқуқий давлатда инсон қадри улуғланар экан, унинг манфаатлари таъминланар экан, ҳуқуқнинг ўзини ҳам муайян даражада қадрият сифатида, қадриятлар тизимининг муҳим бир соҳаси сифатида эътироф этишимиз мумкин.

Айни пайтда мамлакатимизда инсон қадрининг, унинг ҳуқуқ ва эркинликларининг ҳимоя қилиниши, бир сўз билан айтганда инсон манфаатларининг таъминланиши юзасидан амалга оширилаётган қатор ислохотлар ҳам ҳозирги Ўзбекистонда янги ҳуқуқий давлатнинг, янги ҳуқуқий қадриятларнинг шаклланаётганлигидан далолат беради.

Бугунги кунда Ўзбекистонда ҳуқуқий давлатни ва янги ҳуқуқий тизимни яратиш жараёни ўзига ҳос вуддан бормоқда. Бунда, бир томондан, халқимизнинг қадимий бой маънавий-маданий ҳамда тарихий-ҳуқуқий меросига, миллий қадриятларимизга таянаётган бўлсак, иккинчи томондан, умуминсоний қадриятларга, халқаро-ҳуқуқий тажрибага асосланиб иш кўришмоқда.

Бу эса мамлакатимизда вужудга келаётган ҳуқуқий давлатда халқимизнинг ўзига ҳоқ ҳусусиятлари намоён бўлиб, ҳозирги Ўзбекистонда шаклланаётган қадриятлар тизими билан амалда янгиланаётган ҳуқуқий нормаларнинг ўзаро ҳамоҳанглигидан далолат беради.

Халқаро-ҳуқуқий тажриба шуни кўрсатадики, ҳуқуқий давлатнинг асосий мақсади инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг таъминланиши ва унинг маълум бир ҳуқуқий нормаларда асосланишидир.

Кейинги йилларда мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича халқаро мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш, шунингдек, халқаро норма ва стандартларни натижалли амалга ошириш борасида қатор ислохотлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2018 йил 10 декабрь куни қабул қилинган “Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази фаолиятини такомиллаштириш туғрисидаги” қарори ҳам фикримизни тасдиқлайди.

Барчамизга аёнки, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи халқаро-ҳуқуқий меъёрлар мавжуд бўлиб, ани шу меъёрларда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилувчи умумий қонуни-қоидалар ишлаб чиқилган. Ушбу умумэътироф этилган қонулар билан ҳуқуқий тизимимизда яратилган қонуларнинг ўзаро мос келиши эса алоҳида диққатга сазовор томонлардан биридир.

Шу ўринда таъкидлаб ўтишимиз жоиз, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг Резолюция 217 А (III) билан 1948 йил 10 декабрда “Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси” қабул қилинган.

Ушбу декларациянинг 2-моддасида “ҳар бир инсон ирки, тана ранги, жинси, тили, дини, сиёсий ёки бошқа эътиқодларидан, миллий ёки ижтимоий келиб чиқиши, мол-мулки, табақаси ёки бошқа ҳолатидан қатъи назар ушбу Декларацияда эълон қилинган барча ҳуқуқ ва барча эркинликка эга бўлиши зарур” – деб кўрсатилган бўлса, 3-моддасида “ҳар бир инсон яшаш, эркин бўлиш ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқларига эгадир” – дея таъкидланган.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида ҳам инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчлари, шу жумладан, шахсий ҳуқуқ ва эркинликлари, сиёсий ҳуқуқлари, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқлари, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг қишлоқлари белгилаб берилган.

Ҳусусан, Асосий Қонушимизнинг 18-моддасида “Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир ҳил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирки, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонуни олдида тенгдирлар”, 24-моддасида эса “яшаш эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонуни олдида тенгдирлар” – деб таъкидланган.

Бугунги кунда мамлакатимизда инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш масаласига қатта

эътибор қаратилмоқда, унинг асосий йўналишлари ва тамойиллари шаклланимоқда.

Инсон ҳуқуқлари соҳасида амалга оширилаётган давлат сиёсатининг устувор йўналишларини қуйидагича тавсифлашимиз мумкин:

Биринчидан, умумэътироф этилган ғояларга ва халқаро мажбуриятларга таянган ҳолда инсон ҳуқуқларини таъминлаш;

Иккинчидан, инсон манфаатларининг жамият ва давлат манфаатларидан устун қўйиш;
Учинчидан, инсон манфаатлари учун хизмат қилувчи демократик ҳуқуқий давлатни ва фуқаролик жамиятини шакллантириш;

Тўртинчидан, босқичма-босқич ривожланиш тамойилига таянган ҳолда, тараккиёт йўлимизни қатъий билан давом эттириш;

Бешинчидан, жамиятда, давлатда вужудга келган ҳар қандай муаммоларни адолатлилик, очиқлик ва шаффофлик тамойилига амал қилган ҳолда, халқ билан мулоқатда муҳокама қилиш ва ҳал этиш.

Бугунги кунда ана шу тамойилларнинг фақат назарий жиҳатдан эмас, балки амалиётда ҳам татбиқ этилиши ҳозирги Ўзбекистонда янги кадриятларнинг шаклланишида муҳим аҳамият касб этади.

Таъкидлаш жоиз, мамлакатимиздаги қабул қилинаётган қонушлар, Президент қарорлари, фармон ва фармойишлари ҳозирги Ўзбекистонда кадриятлар тизими шаклланишининг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилади ва буларнинг замирида халқимизнинг тинчлиги ва осойиштадигини, эркинлиги ва фаревонлигини таъминлаш, демократик қонушларга таянадиган ҳаёт тарзини вужудга келтириш, жамиятдаги ҳар бир инсоннинг энг олий ижтимоий кадрият эканлигини ҳисобга олиб, унинг қобилияти ва истеъдодини тозага чиқариш учун тўлиқ имкониятлар яратиш каби қатор вазифаларнинг амалда бажарилишини назарда тутди.

Эътиборли жиҳатлардан бири шунда, айни дамда юртимизда яшаётган фуқароларнинг қонуний манфаатлари, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари тўлиқ ҳимоя қилиниб, инсон кадри олий кадрият даражасига кўтарилмоқда.

Бугунги кунда Тараккиёт стратегиямизда “инсон кадрини юксалтириш”, “адолат ва қорун устуворлиги”, “адолатли ижтимоий сиёсат юритиш”, “инсон капитални ривожлантириш” каби ғоя ва мақсадларнинг қўйилиши ҳам бунинг исботи ҳисобланади. Умуман олганда ҳозирги Ўзбекистонда шаклланаётган кадриятлар тизимининг марказида “инсонни улуглаш” каби муҳим ғоянинг туриши ва ушбу ғоянинг бошқомусимизда ҳам қафолатланиб ўз аксини топишини бунинг ҳуқуқий-назарий асоси сифатида эътироф этишимиз мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёвнинг Конституциявий комиссия аъзолари билан учрашувдаги нутқида “Инсон кадри учун” ғоясини ҳамда ҳозирги ислохотларимизнинг бош тамойили бўлган “Инсон – жамият – давлат” деган ёндашувни Конституциямизнинг мазмун-маънавиятига чуқур сингдириб, амалий ҳаётимизда бош кадриятга айлантиришимиз зарур. Яъни, инсоннинг кадр-қиммати, шаъни ва ғурури бунадан буён барча соҳаларда биринчи ўринда туриши керак, [3] дея таъкидлаш фикримизни яна бир марта тасдиқлайди.

Ана шу жиҳатларни инобатга олган ҳолда бугунги кунда янгиланаётган Конституциямизда қуйидаги муҳим йўналишларга алоҳида диққат қаратилмоқда, хусусан:

Биринчи йўналиш – инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, кадр-қиммати, дахлсиз ҳуқуқлари ва манфаатлари масаласи;

Иккинчи йўналиш – асосий қонушимизда “Ўзбекистон – ижтимоий давлат” деган тамойилни мустаҳкамлаш;

Учинчи йўналиш – эркин ва адолатли фуқаролик жамияти ривожланиши масаласи;

Тўртинчи йўналиш – Ўзбекистонда инсонпарвар, демократик ҳуқуқий давлат қуриш.[3]

Ҳақиқатдан ҳам “Инсон кадрини улуглаш ва фаол маҳалла йили” деб номланувчи 2022 йилда амалга оширилаётган барча ислохотларнинг, қабул қилинган қарор ва фармонларнинг асосида биринчи навбатда “инсон кадри ва халқ манфаатининг ҳамма нарсадан устунлиги” инобатга олинмоқда ва халқимизнинг фалсафий-ҳуқуқий тафаккурида ўзининг эркин ифодасини топмоқда.

Хулоса сифатида шуни айтишимиз мумкин, Бош қомусимиз янги Ўзбекистонда шаклланаётган кадриятлар тизимининг ҳуқуқий асоси ҳисобланади. Чунки Конституциямизнинг асосий ғояси – инсонни кадрлаш, унинг манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган бўлиб унинг ҳуқуқий қафилдир. Шу сабабдан ҳам бугунги кунда давлатимизда инсонпарварлик принципи энг олий кадрият даражасига кўтарилган десак янглишмаймиз.

Барчамизга маълум, собиқ тузум даврида давлат манфаатлари барча нарсадан устун қўйилган. Бугунги кунда мустақил давлатимизда инсон кадри, унинг ҳаёти, эркинлиги шаъни, кадр-қиммати ва бошқа

дахлиз ҳуқуқлари бир сўз билан айтганда инсон манфаатларига катта эътибор қаратилиб, ҳамма нарсдан устун қўйилмоқда.

Президентимиз томонидан “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” Давлат дастурий амалга оширишдаги энг устувор вазифа сифатида “Инсон манфаатлари ҳамма нарсдан устун” [1,7] деган ғоянинг илгари сурилиши ҳам буни амалда тасдиқлайди.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ш.Мирзиёев. “Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак”. Тошкент 2018. 7-б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сонли «2022-2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг таракқиёт стратегияси тўғрисидаги» фармони. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Конституциявий комиссия аъзолари билан учрашувдаги нутқи. <https://mjkork.uz/uz/archives/3299>.

РЕЗЮМЕ:

Мазкур мақолада Янги Ўзбекистонда инсон кадрини улуглаш ғояси фалсафий-ҳуқуқий жиҳатдан талқин қилинди. Президент фармонлари, қарорлари ва фармойишлари ҳуқуқий асос сифатида кўриб чиқилди.

Калит сўзлар: Кадрият, янги кадриятлар тизими, инсон кадрини улуглаш ғояси, халқ манфаати, демократик-ҳуқуқий давлат, қонуи устуворлиги.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье с философско-правовой точки зрения была проанализирована идея прославления человеческого достоинства в Новом Узбекистане. Правовой основой в этом вопросе являются указы, решения и распоряжения Президента.

Ключевые слова: Ценность, новая система ценностей, идея прославления человеческой ценности, общественный интерес, демократически-правовое государство, правовое государство.

RESUME:

In this article, the idea of glorifying human dignity was analyzed from a philosophical and legal point of view in the new Uzbekistan. The decisions, decrees and orders of the President were considered the legal basis.

Keywords: Value, a new system of values, the idea of glorifying human value, public interest, democratic and legal state, legal state